

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ

УДК 930.1 (477) «1917/ 1921»: 323.272

ГОЦУЛЯК Віктор Володимирович,
доктор історичних наук, професор
кафедри археології та спеціальних
галузей історичної науки
e-mail: anicid2012@ukr.net

СУЧАСНІ ІНТЕРПРИТАЦІЇ ІСТОРІОГРАФІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 рр.

У пропонованій статті розкриті провідні тенденції розвитку сучасних історичних і історіографічних досліджень, присвячених Українській революції 1917–1921 рр. Особливу увагу приділено теоретико-методологічному та концептуальному доробку сучасних учених. Зроблено висновок про подальше історіографічне дослідження цієї важливої сторінки історії України.

Ключові слова: історія, історіософія, історіографія, концепція, Українська революція 1917–1921 рр., історіографічний аналіз, історіописання, поліваріантність, комплексний підхід, методологічний плюралізм.

Постановка проблеми. Українська революція 1917–1921 рр. найбільш важливий, складний і драматичний період у вітчизняній історії. Цій добі, як вершині національно-визвольних змагань українського народу присвячена величезна кількість сучасної наукової продукції, котра вже піддавалася історіографічному аналізу. Утім, актуальним, на нашу думку, вважається огляд сучасних досліджень, присвячених цієї революційної доби в контексті започаткування вже історії історіографічної думки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Означена проблема в контексті комплексного підходу не стала предметом аналізу в сучасній українській історіографії. Проте її актуальність та важливість наголошено у працях таким провідних учених, як В. Смолій [1], О. Реєнт [2], В. Солдатенко [3] В. Верстюк [4], Я. Калакура [5], О. Любовець [6] та ін., котрі висвітлюють різні історіографічні аспекти Української революції 1917–1921 рр.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі на сучасному етапі є низка праць, у яких викладено фактологічний матеріал, здійснено певні узагальнення щодо системності та інституційності національно-демократичної революції 1917–1921 рр.

Слід зазначити, що важливий науковий доробок належить учасникам подій. Вони, перебуваючи в еміграції, по «свіжих слідах» змалювали основні віхи змагання українців за будівництво власної держави у 1917–1921 рр. Такими були: М. Грушевський, В. Винниченко, О. Шульгін, М. Шаповал, Д. Дорошенко, П. Христюк, Д. Донцов, Д. Гирський, Р. Млиновецький та ін. Українські інтелектуали з різних позицій: федералістських, державницької концепції, соціал-революціонерів, самостійників-соціалістів висвітлювали революційні події. Згодом цей досвід став предметом досліджень представників різних галузей знань в Україні, так і за її межами, іноземних авторів та української діаспори.

Важливий внесок в дослідження цієї проблеми зробили також вітчизняні дослідники радянського періоду (А. Лихолот, С. Королівський, М. Рубач, Н. Супруненко, П. Гарчев) та післярадянського періоду. У радянській історіографії Українська революція позиціонувалася як буржуазно-націоналістична та антинародна. Аналіз радянської літератури та праць діаспори, засвідчує той історіографічний факт, що впродовж

тривалого часу не відбувалося концептуальних змін у дослідженні цієї проблематики. Порізному до неї ставляться сучасні науковці. Радянська історіографія у їх середовищі пройшла етап гострої критики (перша половина 1990-х рр.), коли побутувала думка що вона, знаходячись у полоні ідейно-політичного протистояння з «буржуазною» історичною наукою, мала відрубний характер щодо української революції і повністю її заперечувала. З позиції пануючої монометодології, націонал-більшовицьких підходів, революційні події, що відбувалися на теренах України і не «вписувалися» у триумфальну ходу більшовизму, чисельні представники радянської історіографії вважали за «контрреволюційні». Виходячи із зазначеного вони заперечували існування Української революції, національно-визвольного руху і національно-державного будівництва на території України в 1917–1921 рр. Услід за цим буремні події даного періоду радянські історики розглядали як складову частину Великої Жовтневої соціалістичної революції і громадянської війни.

У середовищі сучасних науковців погляд на радянську історіографію як відрубну переважає. Зокрема Г. Корольов вважає, що ці риси перекочували і частково знайшли своє місце в 1990-х – 2000-х рр. в низці праць і виявили себе синдромом пострадянських історіографічних тенденцій тісно пов'язаних із постійним продукуванням «ворога» і ідеалізацією своїх, героїзацією збройної боротьби, гіперболізацією історії державності на основі колоніального підходу [7, 372].

Утім молодше покоління істориків, намагаючись більш глибоко усвідомити її сутність, доходять до відчуття доцільності неупередженого аналізу доробку українських радянських істориків, в контексті його науковості, історіософії, особливостей історіописання, особи автора й соціальних умов та навколишньої дійсності в яких створювалися праці. Ще одним стереотипом, який з'явився у 1990-х рр., є протиставлення «наскрізь заідеологізованої» радянської історіографії – діаспорній.

У наступне десятиліття ХХІ ст. він переживає певну еволюцію свого трактування пов'язану із усвідомленням науковцями того, що ця риса властива їм обом: ідейна заангажованість зумовлювалася протистоянням двох політичних систем; дух конфронтаційності знижував наукову вартість праць, а надмірна заполітизованість призводила до односторонніх оцінок і висновків. Акцентуємо увагу на тому, що проблеми Української революції досліджували учасники революційних подій. Вони, будучи обмежені в доступі до архівних, документальних матеріалів, відповідній інформації, достовірних свідчень, спиралась на власну пам'ять, не завжди давали повний чи достовірний опис. Однак учасники революції були першопроходцями, які передали естафету історикам української діаспори. Ті у свою чергу, сприймаючи отримані знання історії революційних подій 1917–1921 рр. крізь призму своїх наукових пошуків та методологічних орієнтирів, сформували ціннісні уявлення з різних аспектів українського суспільно-політичного життя та форм національної державності, які осмислили, певною мірою запозичили й розвинули науковці в Україні в перебудові часи.

Утім не раз діаспорним ученим дорікають, що їх праці носять відбиток позитивістської методології, політичної заангажованості та національно-патріотичної спрямованості, що є недостатнім науковим підходом. У такому разі забуваються й майже ігноруються, або не враховуються соціальні умови наукової праці, цілісне й системне сприйняття специфічних, конкретно просторових з одного боку тоталітарних з іншого – емігрантських умов життя одних та інших. Бажано мати на увазі, що історики діаспори другої половини ХХ ст. й, особливо сучасні дотримуються державницьких традицій, якісніше підготовлені, позбавлені політичної залежності, конкурують зі своїми зарубіжними колегами та чутливі до методологічних новацій.

Серед них й науковців молодшої генерації істориків в Україні поступово переважило розуміння необхідності толерантного ставлення до творчого використання всієї історичної спадщини. Думається, що з часом прийде усвідомлення того, що це є дві гілки українських істориків (тепер вже об'єднаних) і без їх спадщини, якою б вона не була, неможливі переоцінка традиційних підходів, поступ і розвиток сучасної історіографії

Української революції 1917–1921 рр. і взагалі поліваріантність інтерпретацій історичного процесу та чергової концептуалізації української історії.

В історіософсько-методологічному контексті мають рацію ті дослідники, і ми до них приєднуємося, які вважають, що, історіографія українського зарубіжжя (емігрантсько-діаспорну) 1920–1990-х років, советську (а не радянську) 1920–1980-х років, сучасну вітчизняну (з 1991 р.), попри певну умовність і недосконалість, відображає, як поступальність і тяглість процесу її осмислення, так і неповторне змістове наповнення кожного з означених концептуально-хронологічних блоків.

Якщо конкретніше, то перші зміни на шляху неупередженого дослідження відбулися тільки на початку 1990-х рр. з здобуттям Україною незалежності, коли позбувшись компартійних впливів за наукове осягнення революційних змагань 1917–1921 рр. взялися представники академічної науки. Відійшовши від радянських канонів історіописання більшість радянських істориків, зокрема В. Верстюк, В. Волковинський, Я. Калакура, С. Кульчицький, В. Литвин, М. Панчук, Р. Пиріг, О. Реєнт, О. Рубльов, В. Солдатенко, В. Шевчук та ін. відкинули концепцію буржуазно-демократичної революції, інші постулати советської історіографії й активно залучилися до формування нових концептуальних побудов. На літо-осінь 1991 р. припав завершальний етап концептуалізації нової версії історії України [39, 15].

Щодо журнальної періодики то, наприклад в «Українському історичному журналі», починаючи з 1992 р., домінуючою стала тематика Української національно-визвольної революції. Величезний обсяг інформації, наукової й позанаукової продукції зумовлював доцільність якісних змін методології, осягнення її нових надбань на початку ХХІ ст., пов'язаних із можливостями використання електронних засобів фіксації, відтворення, написання наукових текстів та їх доступності.

Принциповим моментом стала академізація, колективна творчість істориків, у тому числі створення кваліфікованих авторських груп, які досліджують історію Української революції 1917–1921 рр. Зокрема, за ініціативи Інституту історії України Академії наук України його учені видали серію історичних зошитів, опублікували статті, якими охопили широку тематику Української революції (А. Гриценко, І. Хміль, Й. Шусь, О. Галенко, Ю. Гамрецький та ін.). Зросла також роль індивідуальної творчості істориків. Неабияку увагу у науковому середовищі привернула історіографія проблеми національно-визвольних змагань 1917–1921 років. Учені, з метою висвітлення дослідницьких історіографічних завдань, послуговуються методологічним інструментарієм, що складається з трьох складових: принципів вивчення тієї чи іншої проблеми, методів й термінологічно-поняттєвого апарату та низкою категорій, у тому числі такими, як історіографічний образ, історичні, історіографічні стереотипи. Як правило використовуються методи: періодизації, проблемно-хронологічний, порівняльний, ретроспективний, генетичний, системного аналізу й синтезу, біографічний, історіографічного, герменевтичного, порівняльного (компаративного) аналізу, типологічного, діахронного, контент-аналізу та ін.

Автори історіографічних досліджень керуються принципами об'єктивності, історизму, методологічного плюралізму, які спираються на міждисциплінарний підхід, антропологізацію науково-історичних досліджень та досягнення вітчизняної й зарубіжної науки. Їх публікації спрямовані на об'єктивне та всебічне висвітлення історіографічних сюжетів, враховують важливі в концептуальному плані розробки цивілізаційної теорії, інструментарій цивілізаційного аналізу низки вчених, теоретичні висновки соціогуманітарних наук, які сприяють осмисленню та формуванню принципових наукових історичних та історіографічних практик. Застосовуються також методи наукометрії, наратологічний, статистичні методи, теорія мережевої моделі історичної науки та ін. Зрозуміло, що в конкретному історіографічному дослідженні артикулюється увага на частині методологічного інструментарію, яка несе змістове навантаження для вирішення певної проблеми.

У сучасних умовах обґрунтуванню концепції української революції (у свій час цій справі прислужився І. Лисяк-Рудницький, І. Нагаєвський, Т. Гунчак, А. Жуковський, О. Субтельний та ін. дослідники), материкові учені В. Смолий, О. Реєнт В. Солдатенко, В. Верстюк, О. Павлишин, Я. Дашкевич, В. Потульницький, О. Павлишин, Я. Грицак, В. Кравченко, В. Капелюшний, В. Верстюк, Ю. Левенець, І. Гошуляк та ін. Зокрема, маючи ґрунтовні історіографічні знання і демонструючи професіоналізм [8] В. Солдатенко, в 1997 році підготував змістовну двохтомну монографію «Українська революція Концепція та історіографія» [9]. У ній учений розглянув історичні і історіографічні роботи, проаналізував чисельні концепції та проблеми української державності. Вже по-новому історія національно-демократичного руху в різні періоди української революції знайшла своє висвітлення у відповідних розділах узагальнюючих колективних праць «Історія України» та «Історія України: нове бачення», написаних М. Литвином та В. Верстюком (Історія України. – Л, 1996. – С. 213–252; Історія України нове бачення: У 2 т. – Т. 2. – К, 1996. – С. 3–100). Вартісними є праці В. Литвина, В. Верстюка, В. Солдатенка, О. Копиленка, С. Кульчицького, О. Мироненка, В. Сергійчука, М. Гетьманчука, В. Яблонського, М. Шамрая, колективні дослідження О. Рубльова та О. Реєнта, С. Корновенка, А. Морозова й О. Рєтна та багатьох інших авторів.

Регіональні аспекти перебігу Української революції знайшли своє висвітлення у роботах Ф. Турченка, В. Ботушинського, В. Бондаренка. Нова історіографічна ситуація в Україні позитивно вплинула на утвердження в сучасній історичній літературі терміну «Українська революція», який запровадили її активні учасники: Ф. Коломійченко, М. Шаповал, А. Камінський, М. Грушевський, хоча вживаними були також назви: «Революційні події в Україні», «Революція на Україні», «Російська революція на Україні». Окремі сучасні науковці вживають терміни «Національно-демократична революція в Галичині», «Листопадова 1918 року національно-демократична революція» навіть «Західноукраїнська революція» (1918–1919 рр.), коли насправді вони є етапом і складовою Української революції. Також досить широкий спектр поєднань та розрізень має вживання терміна «Українські визвольні змагання». Сучасні учені звертають увагу на нерозвинутість термінологічно-понятійної апарату, існування в історичній літературі значної кількості варіантів означення хронологічних меж, що потребує ґрунтовного дослідження.

Утім термін «Українська революція» запроваджений головними учасниками революційних подій функціонував до середини 1930-х рр., як «Українські революції», а М. Любченко, який його вживав фальсифікував державотворчі змагання Центральної Ради, Гетьманату та Директорії в Україні. Термін мав певне розповсюдження у працях діаспорних учених. Осягнувши їх спадщину, і не заперечуючи розгляд подій Української революції в контексті загальноросійського революційного процесу, (О. Гомотюк, С. Паньків та ін. українські учені), з різними хронологічними підходами у переважній свої більшості сприйняли цей термін, хоча має місце вживання термінів «Українські визвольні змагання», «Визвольні змагання 1917–1922 р.» та ін. Слід зауважити, що серед вітчизняних істориків сформувалися дві групи науковців, які по-різному розглядають події 1917–1921 рр. на території України. Чисельно переважають ті дослідники, які визвольні змагання українського народу 1917–1921 років – називають Українською революцією.

Серед досліджень цього періоду виділяються праці докторів історичних наук В. Верстюка, Р. Пирога, В. Солдатенка та ін. Піддаючи сумніву таку позицію окрема, незначна частина дослідників називають визвольні змагання українського народу – Українською національно-демократичною революцією 1917 – початку 1918 рр. Подальші події в Україні вони трактують з позиції державотворчої діяльності Гетьманату Павла Скоропадського, Директорії та ЗУНР. Іншу, не можна сказати професійну позицію, зайняли представники сучасної російської історіографії. Наприклад О. Смірнов та

І. Михайлов заперечують існування окремої, української особливої революції та вважають це даниною старого емігрантського міфу про «свою» національну революцію [10, 6]. Такі українські науковці, як К. Колесников і, особливо, О. Михайлюк, деякі правники висловлюють критичне ставлення до поняття та концепції «Української революції». Зокрема, В. Михайлюк вважає, що ознака «українська» автоматично звужує об'єм поняття «революція». Цитуючи В. Солдатенко автор вважає, що «термін «Українська революція» набуває значення якогось сакрального символу (навіть пишеться з великої букви), яким позначається «міфологічний час» творення нації, державності. Цей термін включає в себе момент конотації в плані протиставлення української революції російській. Розцінювана як чужорідна для українського інтересу, національно-державного відродження, вона стала кваліфікуватися лише протиприродним привнесенням насильницькими методами (іноземною агресією) на український ґрунт ворожої ідеології й політики [11, 8].

Варто зазначити, що про «втиснення» Української революції у вузькі рамки національно-визвольних змагань виступають провідні фахівці – В. Верстюк, В. Солдатенко а не лише В. Михайлюк та ін. Вони не підтримують позицію зображення «Української революції» з методологічних підходів лише політичної історії і ратують за розгляд революційних подій в Україні у контексті загальноросійських, акцентуючи увагу на соціальних явищах. Зокрема, В. Солдатенко вимагає зробити спробу відтворення історичного процесу 1917–1920 рр. (він обмежує революцію цим роком) у всій його повноті, багатоплановості і різнобарвленості. Вказане засвідчує існування певного поля для інтелектуальних змагань, що стимулюватиме подальші пошуки українських науковців у сфері відтворення історичних подій у більш широких хронологічних рамках.

Утім маємо констатувати, що так звану «вузьку перспективу» (розгляд складових будь-яких національних революцій) проходили більшість історіографій не винятком є й сучасна українська. Зазначене є природним явищем. Із зміцненням теоретичних основ сучасної української історіографії можна передбачити появу практик з більш ширшим розглядом усіх складових революційних змагань 1917–1921 рр. Як наготувалося вище, в сучасній історіографічній практиці, існують різні погляди на визначення нижньої та верхньої хронологічних меж Української революції. Йдеться навіть про еволюцію поглядів на хронологічні межі (1917–1918 рр., 1917–1920 рр., 1917–1921 рр. і ширші – (1914/17–1920/21 рр.; 1914–1921 рр.: 1914–1923 роки. У результаті творчих обговорень та дискусій більшість дослідників Української революції дотримуються її вже загальноприйнятих меж – 1917–1921 рр., хоча окремі науковці і, зокрема В. Солдатенко обмежує її фінал, як зазначалося вище, 1920 роком.

Осібну позицію також займає Я. Грицак. Учений, не заперечуючи її автономний характер, наводить низку аргументів на її користь, пропонує значно ширші її хронологічні межі, які окреслює початком Першої світової війни (1914 р.) і закінчуючи 1923 р. Він констатує, що саме цей хронологічний відтінок є часом великих геополітичних змін у Центральній і Східній Європі [13].

Варто наголосити на тому, що з усією докладністю питання визначення хронологічних меж та мозаїки термінології революційних змагань з'ясував В. Капелюшний. Учений наголосив на тому, що розгляд окремо, ізольовано подій досліджуваної доби на західноукраїнських землях і в Наддніпрянщині, без дослідження їх взаємозв'язку і взаємовпливу, не як єдиного цілого, тобто політичного розвитку українства взагалі, а традиційно за закріпленними штампами радянської історіографії, штучно розділяючи його на західне та наддніпрянське, нехтуючи тогочасними загальноукраїнськими здобутками в розвитку та реалізації державницької, національної та поборницької ідеї – такий підхід є застарілим [14, 19–20].

Сучасна історіографія досліджуваного питання засвідчила достатнє швидке осягнення і освоєння вченими значного масиву документально-архівного та літературного масиву. Також викристалізувалася й технологія підготовки нових досліджень та праць.

Дослідниками, історія Української революції 1917–1921 рр., фактично пишеться з точки зору тих чи інших політичних сил, які були задіяні в процесі самої революції. Існує думка, що новітні історики висвітлюючи той чи інший аспект революції вкладають у розгляд свій власний «бажаний зміст». Так, наприклад В. Солдатенко констатував, що пізніші публікації (після тих, що залишили учасники революції) не відрізняються новими принциповими підходами. За окремими випадками все ж превалює підхід сутність якого полягає в повторенні або розвитку вже існуючих положень, оцінок, висновків та узагальнень попередників. На думку вченого, вони були гіршими, слабкішими за своїх попередників бо втрачали об'єктивність і науковість [9, 5–9].

Сучасний розвиток вітчизняної історичної науки характеризується надзвичайно сприятливими умовами для виходу наукової продукції.

Наукова громадськість в Україні дістала, за досить неповними даними, окрім понад 3000 наукових, науково-популярних видань монографій, статей, посібників, низку широких й локальних історій на тему Української революції 1917–1921 рр., які раніше, в силу різнопланових обмежень, пов'язаних з пануючою ідеологією, політикою не могли вважатися частиною історіографічного процесу. І знову ж в історіографічному осягненні передував В. Солдатенко, який з усією докладністю висвітлив новітні тенденції й актуальні проблеми історіографічного освоєння процесів революційної доби 1917–1920 рр. в Україні [15].

Важливою подією в історіографічному просторі України можна вважати захист кандидатських дисертацій такими ученими, як А. Панчук «Історіографія Західно-Української Народної Республіки (1918–2000 рр.)» (К., 2000), Я. Потапенко «Зарубіжна історіографія українського націонал-комунізму» (К., 2000), С. Грибоедов «Українська держава гетьмана П. Скоропадського: історіографічне дослідження» (К., 2001), П. Білян «Історіографія Української революції 1917 початку 1918 рр.» (Львів, 2001), С. Гнатюк «Внутрішня політика гетьманату П. Скоропадського: українська історіографія проблеми» (К., 2002), Т. Мармазова «Історіографія повстанського руху в Україні під проводом Н. І. Махна (1918–1921 рр.)» (Донецьк, 2003), Б. Кривошин «Україна в Першій світовій війні: вітчизняна історіографія»: (Львів, 2004) та ін.

Явищем у науковому середовищі став захист докторських дисертацій: С. Литвина «Симон Петлюра у національно-визвольній боротьбі українського народу (1917–1926). Історіографічний та джерелознавчий аналіз» (К., 2000), П. Радька «Національні традиції державотворення в українській історіографії та політичній літературі XIX–XX століть: концепції, ідеї, реалії» (К., 2000), О. Рафальського «Національні меншини України в XX столітті: історіографія» (К., 2001), В. Капелюшного «Українська національна державність доби визвольних змагань (1917–1921 рр.): Історіографія» (К., 2004), В. Великочия «Українська історіографія суспільно-політичних процесів у Галичині 1914–1919 рр.: умови становлення, етапи розвитку, особливості» (К., 2010), М. Стопчака «Утворення та діяльність Директорії Української Народної Республіки (1918–1920 рр.): історіографія проблеми» (К., 2011), кандидатських дисертацій: С. Зборець «Ліквідація багатопартійності в Україні (1920–1925): історіографія проблеми» (Дніпропетровськ, 2007), Г. Салата «Аграрна політика українських національних урядів (1917–1920 рр.): історіографія» (К., 2010), О. Коваль «Українська еліта в національних державотворчих процесах 1917–1918 років: історіографія» (Переяслав-Хмельницький, 2011), Ю. Булгакова «Життя та діяльність Павла Скоропадського: українська історіографія 1991–2011 рр.» (К., 2011) та ін.

До того наукова громадськість вже ознайомила із змістом кандидатські дисертації: І. Терлецької «Брестський мир. Боротьба партій. Історіографія проблеми» (Дніпропетровськ, 1994), Л. Радченко «Національно-демократична революція в Україні 1917–1920 років у новітній вітчизняній та зарубіжній літературі» (Харків, 1996), О. Козерода «Білий рух в Україні (червень 1917 – листопад 1920 рр.). Історіографія проблеми» (Дніпропетровськ, 1996), Н. Земзюліної «Селянське питання в Україні, 1917–

1918 рр. (історіографія проблеми)» (К., 1998), О. Козак «Багатопартійність на Україні (1917–1925 рр.): історіографія проблеми» (Харків, 1999), докторської дисертації – Я. Грицака «Формування модерної української нації: історіософія та історіографія проблеми (К., 1996)» та ін.

Також не варто забувати про розділи більш як 220 дисертацій у яких містяться параграфи присвячені історіографії тієї чи іншої проблеми Української революції 1917–1921 рр. Подібні параграфи містяться у монографіях. Оpubліковано сотні і сотні статейних публікацій про історіографію багатьох аспектів Української революції 1917–1921 рр. Так, наприклад, не виділяючи серед інших змістовних праць, зазначимо, що ґрунтовний огляд історіографії проблеми в 2006 р. здійснила О. Любовець у монографії «Українські партії й політичні альтернативи 1917–1921 років» (К., 2005) в докторській дисертації «Ідейно-політичні процеси в Українських партіях у контексті альтернатив революційної доби» (К., 2006). Такі приклади можна продовжити. Особливу цінність мають монографії історіографічної спрямованості. Ми, зокрема, вже звертали увагу на низку історіографічних досліджень [16] і, зокрема С. Корновенка: «Аграрна політика білогвардійських урядів А. Денікіна, П. Врангеля на підконтрольним їм українських територіях (1919–1920 рр.): історіографічний процес 1919–2000-х рр.» (Черкаси, 2008).

Також значну історіографічну вартість має вже згадувана вище монографія В. Капелюшного «Здобута і втрачена незалежність: історіографічний нарис української державності доби національно-визвольних змагань (1917–1921 рр.)» (К., 2003) та багато інших. У праці названого автора, на широкому історіографічному та фактографічному фоні, достатньо чітко проаналізовані такі аспекти, як інтерпретації вітчизняних та зарубіжних дослідників національно-визвольних змагань 1917–1921 рр.; реалізація української державницької ідеї; дослідження конституційно-правових засад української державності на основних етапах визвольних змагань; історіографія внутрішньої політики українських урядів доби визвольних змагань; зовнішня політика українських урядів доби визвольних змагань як об'єкт історичної науки; історики про військове будівництво та захист національної державності України; дослідження причин поразки та історичного значення досвіду й уроків національно-визвольних змагань. Примітною ознакою монографії є поглиблений аналіз наукового доробку українських та зарубіжних учених, особливо сучасних вітчизняних дослідників. Автор займає чітку державницьку позицію, наголошуючи на тому, що перед сучасними ученими стоїть нелегке завдання спонукати суспільну думку до осмислення подій Української революції відповідно до інтересів національного державотворення [14, 495]. Утім минуло більш як 13 років з часу виходу праці В. Капелюшного і за цей час історіографія проблеми поповнилася певною кількістю літератури, яку потрібно детально проаналізувати. У цілому масив історіографічних напрацювань є репрезентативним, достовірним та має бути не лише осмислений, але й як найшвидше опрацьований. Він є складовою дослідження феномену Української революції 1917–1921 рр. й у сконденсованому вимірі містить таке багатство думок та висновків про які й не мріяли попередні покоління учених.

Історична та історіографічна практика показала, що нове історіописання вже не обмежувалося, суспільними, соціальними, економічними, політичними процесами та подіями й за останні два десятиліття концептуалізувалося стало різновекторним, наповнилося новими інтерпретаціями державотворчих, законодавчих, зовнішньо-політичних, внутрішніх, національних, економічних, господарських, самоврядних, модернізаційних, робітничих, селянських, військових, повстанських, соціокультурних, психологічних та багатьох інших чинників, що супроводжували революційний процес.

Переборюючи традиційно позитивістсько-емпіричні підходи з позиції сучасної методології учені підготували серії змістовних публікацій. Для нашого розгляду, зокрема викликає інтерес випуски збірника Інституту історії України НАН України «Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років» (2002–2015), де не лише ґрунтовно висвітлюються історичні й історіографічні питання історії Української

революції 1917–1921 років, національно-визвольного руху XIX – початку XX ст. та Першої світової війни (1914–1918), але й містяться статті присвячені дослідженню різних аспектів історії Української революції 1917–1921 рр. Автори публікацій, демонструючи свої історіографічні рефлексії, докладно розглядають питання національної пам'яті, проблеми політичної й соціальної історії, міжнародних відносин й культурного життя та ін. в добу визвольних змагань 1917–1921 рр. У збірниках також публікуються документальні джерела з історії Української революції 1917–1921 рр. Зрозуміло, що названі та інші збірники заслуговують на особливу увагу історіографів. Наприклад випуск (2008 р.) відкривався статтею В. Верстюка і В. Скальського «Українська революція 1917–1921 рр. у політиці формування національної пам'яті в 2007–2010 рр.» [17]. Автори проаналізували методи, якими державна влада в зазначені роки формувала у суспільній свідомості образ Української революції.

Також змістовністю відрізняється збірник наукових праць «Новітні тенденції вивчення актуальних проблем революційної доби (1917–1921 рр.)» (2012) [18], де окрім інших публікацій, зацікавленість викликають статті В. Великочія, В. Капелюшного і М. Капелюшною, А. Красницького, О. Любовець, В. Масненко та ін. присвячені класифікації української історіографії воєнно-революційної доби 1914–1919 років у Галичині, історіографічним та історико-правовим аспектам впливу української революції на державотворчі процеси в Білорусі, українській державності 1917–1921 рр. у новітній інтерпретаціях правознавців, висвітленню у науковій літературі історії і діяльності українських політичних партій революційної доби та ін. Зокрема, В. Масненко у статті «Консервативна концепція історії революції 1917–1921 рр. в українській історіографії» [19] вирізняє формування неоконсервативної концепції у працях Ю. Терещенка, Т. Осташко, П. Гай-Нижника, Ф. Турченка, Н. Сорочан, Т. Геращенко, Т. Ралдугіної та ін. істориків. Автор також звернув увагу на низку публікацій вміщених в академічних виданнях де домінує висвітлення різних аспектів функціонування Української держави Павла Скоропадського. Він звертає увагу та монографії О. Реєнта, Р. Пирога, Г. Папакіна та ін. авторів їй присвячених. У цьому збірнику вміщена ґрунтовна публікація В. Солдатенка у якій йдеться про процес наукового освоєння феномена Української революції крізь призму впливу об'єктивних чинників на новітні дослідження її історії [20, 80–105], де між іншим автор наголосив на непослідовності влади у ставленні до досвіду минулого, в тому числі, а можливо – передусім – революційного [20, 97].

Варто відмітити, що у збірнику, окрім історичної проблематики містяться й статті методологічного та історіографічного спрямування. Зокрема, такими є публікації О. Реєнта «Вступне слово. Вплив Першої світової війни на революційні події 1917–1921 рр. (сучасні проблеми дослідження)», В. Великочія «Українська історіографія воєнно-революційної доби 1914–1919 років у Галичині: класифікація», Я. Калакури «Образ Гетьманату в новітній історіографії» [21] та ін.

До честі українських істориків вони чимало зробили у галузі біографістики, персоналій національних лідерів доби революції. Наприклад такий підхід демонструють Т. Осташко, О. Лупандін, К. Галушко, В. Сідак, Т. Вронська, Ю. Терещенка та ін., які звернули особливу увагу у своїх ґрунтовних працях на консервативних діячів і, зокрема, В. Липинського, Д. Дорошенка. П. Болбочана, В. Габсбург. Разом з тим мають бути присутні живі образи і голоси сотень й сотень історичних осіб, щоб у читача виникало відчуття перебування в революційній епосі та в середовищі тогочасних людей.

У загальному хорі схвалення масиву опублікованих праць лунають голоси про недоцільність ідеалізувати сучасний стан історіописання. Наприклад таку позицію займає В. Солдатенко, В. Капелюшний, Г. Корольов та ін. Вказуючи на недоліки низка авторитетних учених сприяє усуненню недоліків. Вони оприлюднюють результати своїх досліджень, праць інших науковців, беруть участь у різних наукових зібраннях, присвячених пам'ятним датам та, зокрема 100-річчю революційної доби 1917–1921 рр. Провідні учені, своїми конструктивно-полемічними виступами у фахових дискусіях,

значно полегшують справу визначення історіософської сутності, методологічної спрямованості та місця Української революції 1917–1921 рр. в сучасному історіографічному процесі. Академічні учені до того ж відомі достатньо частими відгуками на доробок інших суспільствознавців, у тому числі істориків. Так, наприклад постійну історіософсько-методологічну спрямованість досліджень історії національно-визвольних змагань надають роздуми академіка В. Смолія. Провідний учений, постійно генеруючи наукову рефлексію, орієнтує науковців на подальший розвиток студій з історії Української революції 1917–1921 рр. Про це красномовно свідчить, наприклад «Вступне слово» до учасників Всеукраїнської наукової конференції «Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрверсії (травень 2008 р.)» [22]. В. Смолій, зокрема зазначає, ця доба є цілісним періодом, а що численні напрацювання і дослідження окремих його етапів, типів державності (уенерівської, гетьманської, зунерівської, радянської) вимагають сьогодні вищого рівня історіографічного осмислення і створення синтетичної праці, можливо, нарисного жанру (зазначимо, що це завдання реалізувалося у вигляді підготовлених протягом 2011–2012 рр. «Нарисів історії Української революції 1917–1921 рр.» у двох книгах) [22, 4]. Академік В. Смолій також наголошує на тому, що в сучасній вітчизняній історіографії поступово утверджується образ української національно-демократичної революції, як процесу самодостатнього, відмінного від російської революції. Утім тогочасні події мають бути органічно вписані в європейський контекст, особливо фінального етапу Світової війни, що сприятиме подоланню певної «відрубності» у висвітленні історії ЗУНР.

Авторитетний учений звертає також увагу на необхідність археографічного опрацювання джерельного комплексу (протоколи засідань Ради міністрів Української держави, видання мемуарів відомих її діячів) з історії Української держави 1918 року. Ще одним важливим завданням, як вважає учений, є осмислення вже підготовлених чисельних праць (тільки дисертацій захищено у 1991–2006 рр. 343, з них 33 докторських). На переконання Валерія Андрійовича історіографічне опрацювання цього масиву праць, розвиток історіографічної традиції образу Української революції є нагальним завданням історичної науки, виконання якого можливе тільки при задіянні колективних зусиль науковців [22, 5]. Учений має рацію, коли ставить такі завдання перед історіографами, бо наприклад існує більш як 230 наукових досліджень історії Української Держави П. Скоропадського, науковцями підготовлено понад 540 праць з цієї проблематики [23, 169].

Отже вмотивованими, достатньо випуклими, аргументованими та індивідуалізованими постають роздуми провідного ученого щодо ефективного конструювання образу Української революції 1917–1921 рр. Мається на увазі також й той історіографічний факт, що незважаючи на проголошений методологічний плюралізм, під час висвітлення подій 1917–1921 рр. вітчизняна історична наука практично винятково спирається на концепцію Української національно-демократичної революції, яка була запропонована еміграційною літературою й у 1990-х рр. розвинена в роботах В. Солдатенка, В. Верстюка й О. Реєнта. Йдеться про своєрідне освячення Української революції, іноді ідеалізацію дій національних урядів, заміну марксистсько-ленінського бачення подій 1917–1921 рр. окремими науковими параметрами української діаспори, що призводить наприклад до певних концептуальних протиріч і, наприклад діаметрально протилежних оцінок Гетьманату П. Скоропадського і у цілому звучує предметне поле досліджень Української революції 1917–1921 рр. Провідні українські вчені ратують за більш ширший історіософський погляд та спрямування досліджень, особливо, при вивченні окремих її аспектів.

Для збагачення історіографічно-методологічного контексту визвольних змагань 1917–1921 рр. в Україні цінність мають роздуми зафіксовані у праці В. Солдатенка «У вирі революції і громадянської війни (актуальні аспекти вивчення 1917–1920 рр. в Україні)» (2012) [24]. Монографія складається з трьох сюжетів тематично об'єднаних

наскрізною проблемою, де автор фахово демонструє свої здібності історіографічного осягнення ключових проблем у тому числі соціальних, національних складових суспільних процесів та актуалізує низку дискусійних аспектів вивчення революційного досвіду. Зокрема звертає увагу на різновекторність підходів, об'єктивні чинники, суб'єктивні рефлексії, пошук нової фабули, доцільність проведення нових дискусій навколо центральнорадівського періоду, дослідження гетьманату Скоропадського, другого етапу, локальних аспектів Української революції і визначення головних висновків та постановку актуальних завдань подальшого вивчення.

Серед низки публікацій варто також виділити вже цитовану вище розлогу статтю Г. Королева «Академічний дискурс дослідження історії Української революції 1917–1921 років (90-ті р. ХХ ст. – початок ХХІ ст.)» (2012) [7]. Учений, окрім того, що докладно висвітлив спадок радянської історіографії з її пануючими у тодішньому суспільстві політичними стереотипами, режимом влади та особистими переконаннями дослідника, подає географію досліджень та розглядає інші важливі аспекти історіографії теми. Зокрема, автор звертає увагу на існування і протистояння двох парадигм, заснованих на різних уявленнях історичного процесу та міфах, посилаючись на працю В. Верстюка та В. Солдатенка «Революції в Україні: політико-державні моделі та реалії (1917–1920)» з видання «Політична історія України. ХХ століття». (У 6 томах). Йдеться про те, що В. Солдатенко віддає перевагу інтерпретації революції як вираження настроїв більшості нації і результат соціальних трансформацій, тоді як В. Верстюк реконструює події революції беручи за основу «національний проект» та спираючись на інтерпретації безпосередніх учасників революції. Така роздвоєність формує дискурсивну практику Української революції як державного проекту в національно/інтернаціональному вимірі. Наводячи конкретні факти висвітлення головних подій революції, учений переходить до аналізу дисертаційних робіт, яких на початок 2011 р. вже налічувалося більш ніж 500 (а за підрахунками автора статті в 2006–2011 р. захищено 171 дисертація з них – 25 докторських [7, 377, 383]).

Г. Корольов, відштовшуючись від постулату що міфи можуть бути оформлені у вигляді наукової концепції, мати ряд ознак, але наукоподібність міфу не змінює його сутність, наголошує на закономірності того, що сучасний академічний дискурс в Україні став вдалим полем інтерпретації старих уявлень й стереотипів з нових методологічних позицій, формуючи якісно нові підходи і міфи про революцію [7, 378]. На останок автор констатує той безперечний факт, що історія Української революції завжди привертала увагу академічних учених, у їх творах знайшов відображення синтез різноманітних інтерпретацій тих подій. При цьому характерною ознакою сучасного історіографічного дискурсу є намагання відійти від ідеологічних та націоналістичних парадигм, що є шляхом найбільш продуктивним і перспективним [7, 380]. Наголосимо ще раз, що такі підходи демонструють авторський колектив «Нарисів історії Української революції 1917–1921 років» у двох книгах (К., 2011–2012), В. Солдатенко у чотирьох томах «Україна в революційну добу. Історичні есе-хроніки» (Х., К., 2008–2010) [25].

100-літній ювілей революційних змагань українського народу початку ХХ ст. викликав підвищений інтерес у науковій громадськості. Свідченням цього стало проведення низки наукових форумів і, зокрема, 3–4 березня 2017 року науково-практичної конференції «Революційні потрясіння початку ХХ ст. в Європі: геополітичний, соціокультурний і антропологічний виміри» (з нагоди 100-ї річниці Української революції 1917–1921 рр.) (Черкаси, 2017).

Майже 150 учасників заявили свої доповіді та виступи. Працювали секції: «Революція початку ХХ ст. в історії Європи як соціокультурне явище. Стос Револуції в історичній пам'яті»; «Європейська історія початку ХХ ст. як об'єкт наукових студій. Вплив європейських революцій на трансформацію геополітичного простору»; «Європейські національно-культурні та суспільно-політичні проекти у контексті революційних зрушень початку ХХ ст.»; «Селянська європейська історія за умов

суспільно-політичних потрясінь початку ХХ ст. Урбаністична історія Європи початку ХХ ст.». На пленарному засіданні, серед інших, велику зацікавленість викликали у слухачів доповіді професорів Р. Пирога «Українська революція 1917–1921 рр. у столітній ретроспективі: уроки для сьогодення», О. Сича «Метамарфози поняття» революція у контексті політичних і соціокультурних трансформацій на межі ХХ–ХХІ ст.», О. Любовець «Концепції національно-державного будівництва українських політичних партій революційної доби 1917–1921 рр.» та ін. [26, 6–7, 9].

Висновки. Українська революція 1917–1921 рр. складає домінуючий інтерес у творчій праці дослідників (індивідуальних чи колективних монографіях, захищених кандидатських і докторських дисертаціях, брошурах, біоісторіографічних виданнях, журнальних публікацій, навчальній літературі та ін.), особливо академічного гатунку.

Опубліковані праці вчених, представників нової інтелектуальної хвилі зосереджених в Києві, Львові, Харкові, Дніпрі, Запоріжжі інших університетських містах у своїй сукупності репрезентують утвердження національної свідомості і державотворення. Їх методологічні настанови стимулювали формування наіоцентричної парадигми, яка сприяла, не лише розширенню предметного поля історії та історіографії Української революції 1917–1921 рр., а й створенню синтезу дослідницьких практик й розмаїття їх чисельних інтерпретацій, пов'язаних з світоглядним, методологічним, фактологічним, соціокультурним, психологічним та мовнолінгвістичним складниками творчого пошуку вчених, наявністю ресурсів для нагромадження джерельної бази. Утім методологічні новації відмінних інтелектуальних середовищ мають розвинути плюралістичну версіальність та стимулюватимуть взаємодоповненість різних візій національно-визвольних змагань українського народу 1917–1921 рр.

Література

- Смолій В. Історія інститутська, історія українська (Ювілейні роздуми з академічної проблематики) : зб. наук. праць / В. Смолій, О. Удод, О. Ясь // Історіографічні дослідження в Україні / Голова редкол. В. А. Смолій. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2012. – Вип. 22 : Доповіді та матеріали Міжнар. наук. конф.: «Інститут історії України на зламі епох, у світлі традицій та перетворень. 75 років інституціонального буття», 20–21 жовтня 2011 року. – С. 5–42; Теж саме Історія інститутська, історія українська (Ювілейні роздуми з академічної проблематики) / В. А. Смолій, О. А. Удод, О. В. Ясь // Український історичний журнал : наук. журн. (Далі – УІЖ). – Київ, 2012. – № 1. – С. 4–28; Його ж Вітальне слово: зб. наук. праць / В. Смолій // Українська революція 1917–1921 років: погляд із сьогодення / Голова редкол. В. М. Литвин. – Київ : Укр. ін-т нац. пам'яті, 2013. – С. 12–14.; Його ж. Від редактора : монографія / В. А. Смолій // Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917–1938 рр.) / Гол. редкол. В. А. Смолій; кер. авт. кол. С. В. Кульчицький. – Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2013. – Т. 1. – С. 5–9.
- Реєнт О. П. Сучасна історична наука в Україні: Шляхи поступу / О. П. Реєнт // Український історичний журнал. – 1999. – № 3. – С. 3–23; Його ж. Вплив Першої світової війни на революційні події 1917–1921 рр. (сучасні проблеми дослідження) / О. П. Реєнт // Зб. наук. праць «Новітні тенденції вивчення актуальних проблем революційної доби (1917–1921 рр.)». – Київ, – Черкаси, 2012. – С. 8–15.
- Солдатенко В. Ф. Історичний доробок лідерів Української революції і сучасні оцінки державотворчого досвіду 1917–1920 рр. Історіографічна спадщина науки історії України (погляд з кінця ХХ століття). Матеріали Всеукраїнської науково-освітньої конференції. – Київ, Глухів: Інститут історії України НАН України, 1996. – С. 28–30; Його ж Стан історіографічної розробки та актуальні проблеми дослідження історії Української революції / В. Солдатенко // УІЖ. – 1999. – № 1. – С. 68–83; 1999. – № 2. – С. 27–47 та ін.
- Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада: навчальний посібник. – Київ, 1997. – 344 с.; Його ж. Українська революція // Історія України: нове бачення. – У 2-х т. – Т. 2. – Київ, 1996. – С. 3–100; Його ж Концептуальні проблеми вивчення історії Української революції / В. Верстюк // Держава, суспільство, культура. Схід і Захід. Збірник на пошану Ярослава Пеленського. – Нью-Йорк: Росс, 2004. – С. 1171–1188; Його ж Українська революція: метафори, предмет, інтерпретація / В. Ф. Верстюк // Україна – Росія: діалог історіографій: М-ли між нар. наук. конфер. – Київ; Чернігов, 2007. – С. 128–134.
- Калакура Я. С. Українська історіографія на тлі національно-державницького відродження України / Я. С. Калакура // Українська історіографія: Курс лекцій. – Київ : Генеза, 2004. – С. 234–252; Його ж Новітня історіографія Злуки УНР та ЗУНР / Я. С. Калакура, А. М. Панчук // Українська соборність: ідея, досвід, проблеми. До 80-річчя Акту Злуки 22 січня 1919 р. – Київ : ІПЕНД, 1999. – С. 234–242; Його ж Українська соборність як історіографічна проблема / Я. Калакура // Соборність як чинник українського

- державотворення. – Київ, 2009. – С. 62–78; Його ж Соборність України як концепт новітньої історіографії // *Історична пам'ять*. – 2015. – Вип. 33. – С. 116–125.
6. Любоवेश О. М. Напрями історіографічних досліджень та перспективи вивчення феномену Гетьманату П. Скоропадського / О. М. Любоवेश // *Національна та історична пам'ять*. – 2013. – Вип. 7. – С. 15–23.
 7. Королев Г. Академічний дискурс дослідження історії Української революції 1917–1921 років (90-ті р. ХХ ст. – початок ХХІ ст.) / Г. Корольов // *Історіографічні дослідження в Україні*: Зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 22. – С. 371–384.
 8. Солдатенко В. Ф. Українська ідея. Історичний нарис. Колективна монографія Вступ. Історіографічні нотатки. Витоки української ідеї. Замість висновків. – Київ : Наукова думка, 1995. – С. 3–32, 122–124 (співавтори: Ю. А. Левенець, Ю. В. Сиволюб.); Його ж Українська революція: проблеми вивчення концепції та оцінки історіографії // *Історична наука на порозі ХХІ століття. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції*. – Харків : Інститут історії України НАН України, ХДУ, 1995. – С. 256–263; Його ж. Внесок М. Грушевського у концепцію Української революції // *Український історичний журнал*. – 1996. – № 5. – С. 3–28; Його ж Скрипник Микола Олексійович // *Світова та вітчизняна етносторонницька думка (у персоналіях)*. – Київ, Донецьк, 1997. – С. 228–229; Його ж Українська революція доби Центральної Ради: аналіз досвіду періодизації // *Український історичний журнал*. – 1997. – № 3. – С. 3–26; Його ж Українська революція як суспільний феномен: пошук методологічних засад дослідження // *Центральна Рада і український державотворчий процес. Матеріали наукової конференції*. – Київ: Інститут історії України НАН України, 1997. – Ч. 1. – С. 20–30; Його ж. Історіографічний доробок лідерів Української революції в сучасних оцінках державотворчого досвіду 1917–1920 рр. // *Наукові записки Інституту національних відносин і політології НАН України*. – 1997. – С. 3–5; Його ж Де справжнє коріння сучасної української державності? (Спроби оцінки вивчення процесу державотворення в добу революції 1917–1920 рр.) // *350-річчя Української держави Богдана Хмельницького: М-ли міжнар. наук. конф. 15–16 грудня 1998 р.* – Київ, 1998. – С. 17–24; *Теж саме // Україна: ретроспектива і перспектива: зб. наук. праць*. – К., 1998. – С. 63–68; Його ж. У пошуках коріння сучасної української державності // *Україна, українці, українознавство у ХХ ст. в джерелах і документах: зб. наук. праць : у 2-х ч.* – Ч. 1. – К., 1999. – С. 26–32; Його ж. Вступ. Попередні міркування та застереження. Висновки // *Українська революція: концепція та історіографія (1918–1920 рр.)*. – Київ, 1999. – С. 3–26; 405–418.; Його ж. Вступ. Історіографічні нотатки // *Українська революція. Історичний нарис*. – Київ, 1999. – С. 3–66; Його ж Стан історіографічної розробки та актуальні завдання дослідження історії Української революції // *Український історичний журнал*. – 1999. – № 1. – С. 68–85; № 2 – С. 27–48. Його ж. Де справжнє коріння сучасної української державності? (Спроби оцінки деяких тенденцій вивчення державотворення в добу революції 1917–1920 рр.) // *350-річчя Української держави Богдана Хмельницького: м-ли між нар. наук. конф. 15–16 грудня 1998.* – Київ, 1998. – С. 17–24.; *Теж саме // Україна: ретроспектива і перспектива: зб.* – Київ, 1999. – С. 62–67; Його ж У пошуках коріння сучасної української державності // *Україна, українці, українознавство у ХХ ст. в джерелах і документах : зб. наукових праць : у 2-х ч.* – Ч. 1. – Київ, 1999. – С. 26–32; Курас І. Ф. Українська революція: новітній стан історіографічної розробки проблеми та актуальні завдання дослідження / І. Ф. Курас, В. Ф. Солдатенко // *Наукові записки Інституту політичних та етносторонницьких досліджень НАН України*. – 1999. – Вип. 7. – С. 4–21; Солдатенко В. Ф. Соборницький процес 1918–1919 рр. в працях перших істориків / В. Ф. Солдатенко // *Українська соборність: ідея, досвід, проблеми*. – Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. – С. 129–143; Його ж. Де справжнє коріння сучасної української державності? (Спроби оцінки деяких тенденцій вивчення процесу державотворення в добу революції 1917–1920 рр.) // *Україна: ретроспектива і перспектива: зб.* – Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. – С. 62–67; Його ж. Українська Народна республіка: вибір перспективи // *Історіографічні дослідження в Україні: зб.* – Київ : Інститут історії України НАН України, 1999. – Вип. 9. – С. 285–293; Його ж. Українська революція: феномен і дослідники // *Пам'ять століть*. – 1999. – № 3. – С. 157–160; Його ж. Українська революція: концепція та історіографія (1918–1920 рр.) – Київ : Пошуково-видавниче об'єднання «Книга пам'яті України», Просвіта, 1999. – 508 с. та ін.
 9. Солдатенко В. Ф. Українська революція: концепція та історіографія / В. Ф. Солдатенко. – Київ : Пошуково-видавниче об'єднання «Книга пам'яті України», Просвіта, 1997. – 416 с.
 10. Верстюк В. Ф. Передмова / В. Ф. Верстюк // *Нариси історії Української революції 1917–1921 років : у 2 кн.* – Київ, 2011. – Кн. 1. – 390 с.
 11. Михайлюк О. В. Концепція «Української революції» : PRO ET CONTRA / О. В. Михайлюк // *Гуманітарний журнал*. – 2009. – № 3–4. – С. 3–19.
 12. Солдатенко В. Новітні тенденції й актуальні проблеми історіографічного освоєння процесів революційної доби 1917–1920 рр. в Україні / В. Солдатенко // *Україна в революційних процесах перших десятиліть ХХ століття: зб.* – Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2007. – С. 5–24.
 13. Див.: Грицак Я. Українська революція, 1914–1923 рр.: нові інтерпретації / Я. Грицак // *Україна модерна*. – 1997–1998. – № 2–3. – Львів, 1999. – С. 254–269.
 14. Капелюшний В. П. Здобута і втрачена незалежність: історіографічний нарис української державності доби національно-визвольних змагань (1817–1921 рр.): монографія / В. П. Капелюшний. – Київ : Олан, 2003. – 608 с.
 15. Солдатенко В. Ф. Українська революція 1917 р.: основні параметри суспільного феномена й актуальні завдання дослідження / В. Ф. Солдатенко // *Наукові записки національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Історичні науки*. – Київ, 2000. – С. 155–167; Курас І. Ф. Соборництво і регіоналізм в українському державотворенні (1917–1920 рр.) / І. Ф. Курас, В. Ф. Солдатенко. – Київ, 2001. – 247 с.; Солдатенко В. Ф. Військовий чинник у боротьбі за політичну владу в Україні в 1917–1918 рр. / В. Ф. Солдатенко, Л. Г. Хало. – Київ, 2002. – 398 с.; Солдатенко В. Ф. Вступ до другого тому / В. Ф. Солдатенко // *Політична історія України ХХ століття: у 6 т.* – Київ, 2003. – Т. 2: *Революція в Україні: політико-державні моделі та реалії (1917–1920)*. – С. 7–20; Його ж. Новітні видання і дослідження з історії Української революції // *Актуальні проблеми вітчизняної історії – ХХ ст.: зб. наукових праць, присвячених пам'яті академіка НАН України Юрія Юрійовича Кондуфора*. – Київ, 2004. – Т. 1. – С. 237–305; *Галицька армія у Наддніпрянській Україні / В. Ф. Солдатенко, Б. П. Савчук*. – Київ, 2004. – 213 с.; Солдатенко В. Ф. Доба української революції (1917–1920 рр.) у новітній історіографії / В. Ф. Солдатенко // *Гілея. Науковий вісник: Філософія. Історія. Політологія*. – 2005. – № 1. – С. 87–151; № 2. – С. 68–103; № 3. – С. 50–72; Його ж. Директорія: зауваги щодо історії створення // *Генега*. – 2006. – № 1 (11). – С. 32–44; Його ж. Єврейські погроми в УНР р.: міркування з приводу деяких історіографічних тенденцій // *Гілея: філософія, історія, політологія: збірник наукових праць / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова; Українська Академія наук*. – Київ, 2007. – Вип. 10. – С. 4–18; Його ж. Новітні тенденції й актуальні проблеми історіографічного освоєння процесів революційної доби 1917–1920 рр. в Україні // *УДЖ*. – 2008. – № 1. – С. 75–78.; Його ж. Вступ. Короткі нотатки про революції, кон'юктуру та історіографію // *Україна в революційну добу: Історичне есе-хроніки*. – Х., 2008. – С. 7–84; Його ж. Теоретическое обоснование украинских проектов трансформации Российской централизованного государства в Федеративную демократическую республику и революционная практика 1917–1922 годов // *Гілея. Науковий вісник: зб. наук. праць: Історія, Політологія, Філософія*. – Вип. 17. – Київ, 2008. – С. 4–25; Його ж. В пошуках нового Переяслава: попитки разрешить старые проблемы в революционную эпоху (1917–1920 годы) // *Украина и украинцы: образы, представления, стереотипы. Русские и украинцы во взаимном общении и восприятии: сб. статей*. – М., 2008. – С. 134–153; Його ж. Прихід П. Скоропадського до влади: механізм державного перевороту та визначальні чинники закріплення режиму / П. Прихід // *УДЖ*. – 2008. – № 4. – С. 5–12; Його ж. Нові підходи в осмисленні історичного досвіду та уроків революційної доби 1917–1920 рр. в Україні // *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства / Науково-дослідний інститут українознавства*. – Київ, 2009. – Т. 25. – С. 371–385; Його ж. Феномен Української революції // *Российская история*. – 2009. – № 1. – С. 34–46; Солдатенко В. Ф. Революційні альтернативи 1917 року й Україна / В. Ф. Солдатенко, О. М. Любоवेश. – Київ, 2010; Його ж. Проект «Україна» 1917–1920 рр. Постаті. – Харків, 2011. – 511 с.; Його ж. Логіка пізнання, історичні постаті, ключові епізоди. – Київ, 2011. – 568 с.; Його ж. Вплив об'єктивних чинників на новітні дослідження історії Української революції / В. Ф. Солдатенко // *Зб. наук. праць «Новітні тенденції вивчення актуальних проблем революційної доби (1917–1921 рр.)»*. – Київ, Черкаси, 2012. – С. 80–105. та ін.
 16. Гоцуляк В. В. Методологічні аспекти історії Української революції 1917–1921 рр. у сучасних історичних та історіографічних практиках / В. В. Гоцуляк // *Збірник наукових праць «Новітні тенденції вивчення актуальних проблем революційної доби (1917–1921 рр.)»*. – Київ, Черкаси, 2012. – С. 27–36.
 17. Верстюк В. Українська революція 1917–1921 рр. у політиці формування національної пам'яті в 2007–2010 рр. / В. Верстюк, В. Скальський // *Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років*. – Київ : Інститут історії України НАН України, 2010. – Вип. 5. – С. 5–22.
 18. *Збірник наукових праць «Новітні тенденції вивчення актуальних проблем революційної доби (1917–1921 рр.)»*. – Київ, Черкаси, 2012. – 312 с.
 19. Масненко В. Консервативна концепція історії революції 1917–1921 рр. в українській історіографії / В. Масненко // *Збірник наукових праць «Новітні тенденції вивчення актуальних проблем революційної доби (1917–1921 рр.)»*. – Київ, Черкаси, 2012. – С. 68–79.
 20. Солдатенко В. Ф. Вплив об'єктивних чинників на новітні дослідження історії Української революції / В. Ф. Солдатенко // *Збірник наукових праць «Новітні тенденції вивчення актуальних проблем революційної доби (1917–1921 рр.)»*. – Київ, Черкаси, 2012. – С. 80–105.
 21. Ресент О. П. Вступне слово. Вплив Першої світової війни на революційні події 1917–1921 рр. (сучасні проблеми дослідження) / О. П. Ресент // *Збірник наукових праць «Новітні тенденції вивчення актуальних проблем революційної доби (1917–1921 рр.)»*. – Київ, Черкаси, 2012. – С. 8–15; Його ж. Українсько-російські відносини доби гетьманату / О. П. Ресент. – Там само. – С. 61–68; Великочий В. Українська історіографія воєнно-революційної доби 1914–1919 років у Галичині: класифікація / В. Великочий. – Там само. – С. 16–26; Калакура Я. С. Образ Гетьманату в новітній історіографії / Я. С. Калакура. – Там само. – С. 69–77.

22. Смолій В. А. Вступне слово / В. А. Смолій // Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контро версії. Всеукр. наук. конфер. 19–20 травня 2008 р.: зб. – Київ : В-во імені Олени Теліги. – 2008. – С. 3–5.
23. Булгаков Ю. В. Джерела до модерної української історіографії життя та діяльності П. Скоропадського / Ю. В. Булгаков, С. Ф. Павленко // Гілея. – 2012. – № 8. – С. 169–173.
24. Солдатенко В. Ф. У вирі революції і громадянської війни (актуальні аспекти вивчення 1917–1920 рр. в Україні) / В. Ф. Солдатенко. – Київ : Парламентське видавництво. 2012. – 272 с.
25. Нариси історії української революції 1917–1921 років / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова), Г. В. Борjak, В. Ф. Верстюк, С. В. Кульчицький та ін.; Авт. кол.: О. Д. Бойко, В. Ф. Верстюк (керівн.), В. І. Голоченко, І. І. Єфіменко та ін. – Кн. 1. – 2011. – 390 с.; Кн. 2. – Київ : НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України», 2012. – 464 с.; Солдатенко В. Ф. Україна в революційну добу: Історичні есе-хроніки: у 4-х т. / В. Ф. Солдатенко; – Т. 1: Рік 1917. – Харків, 2008. – 560 с.; – Т. 2: Рік 1918. – К., 2009. – 411 с.; – Т. 3: Рік 1919. – К., 2010. – 453 с.; – Т. 4: Рік 1920. – К., 2010. – 442 с.
26. Програма міжнародної науково-практичної конференції 3–4 березня 2017 року «Революційні потрясіння початку ХХ ст. в Європі: геополітичний, соціокультурний і антропологічний виміри (з нагоди 100-ї річниці Української революції 1917–1921 рр.)». – Черкаси, 2017. – 28 с.

References

1. Smolij, V. Small, W., Udod, V., & Yas, A. (2012). *History Institute of the Ukrainian history (Jubilee reflections on the academic perspective) : collection of scientific works*. Historiographical research in Ukraine. Kyiv: Institute of history of Ukraine of NAS of Ukraine. Vol. 22 : papers and proceedings of the international. Sciences. Conf.: «The Institute of history of Ukraine at the turn of the eras, in the light of tradition and transformation. 75 years of institutional existence», 20–21 October 2011, 5-42; Smoly, V. A., Udod, V. A. & Yas, V. A. (2012). The same Institute of History, Russian history (Jubilee reflections on academic issues). *Ukrainian historical journal : Science. Sib. Hereinafter UG) / national Academy of Sciences of Ukraine, Institute of history of Ukraine, In-t flight. and etnosi. research*. Kyiv, 1, 4-28.; Smolij, W. (2013). His opening remarks: collection of scientific works. the Ukrainian revolution 1917–1921: a view from today. Kyiv: Eng. in-t NAT. memory, 12-14.; Smolij, V. A. (2013). His From the editor : monograph. *Relations between the state, society and the individual during the creation of the Soviet regime (1917–1938)*. Kyiv : Institute of history of Ukraine national Academy of Sciences. 1, 5-9 (in Ukr.)
2. Reent, O. P. (1999). *Modern historical science in Ukraine: development*. Ukrainian historical journal. 3, 3-23.; The same Effect of the First world war on the revolutionary events of 1917–1921 (2012). *Proc. scientific papers «Modern trends in the study of actual problems of the revolutionary era (1917–1921)»*. Kyiv, Cherkassy, 8-15 (in Ukr.)
3. Soldatenko, V. F. (1996). Historic legacy of the leaders of the Ukrainian revolution and the state of modern evaluation experience 1917–1920 Historiographical heritage of science history of Ukraine (the view from the end of the XX century). Materials of Ukrainian scientific-educational conference. Kyiv, Glukhov: Institute of history of Ukraine of NAS of Ukraine, 28-30; Its the same As historiographical developments and current problems of studying the history of the Ukrainian revolution (1999). *UI*. 1, 68-83; 2, 27-47 etc. (in Ukr.)
4. Verstyuk, V. F. (1997). The Ukrainian Central Rada: a training manual. Kyiv, 344; It. The Ukrainian revolution. *History of Ukraine: new vision*. T. 2. (1996). Kyiv, 3-100; It is the (2004). Conceptual problems of studying the history of the Ukrainian revolution. *State, society, culture*. The East and West. A collection in honor of Yaroslav Belinskogo. – New York: Ross, 1171-1188; Verstyuk, F. W. (2007). His Ukrainian revolution: metaphors, subject matter, interpretation. Ukraine – Russia: dialogue of historiographies: M-ly between the bunks. Sciences. Conf. Kyiv, Chernigov, 128-134 (in Ukr.)
5. Kalakura, Y. S. & Panchuk, A. M. (2004). Ukrainian historiography on the national-state revival of Ukraine. Ukrainian historiography: a Course of lectures. Kyiv : Geneza, 234-252; Kalakura, J. S. (1999). His Latest historiography of unification of the UNR and ZUNR. Ukrainian conciliarism: idea, experience, problems. *On the 80th anniversary of the unification Act of 22 January 1919*. Kyiv: Pend., – S. 234-242; Kalakura, J. (2009). His Ukrainian unity as a historiographical problem. *Collegiality as a factor of the Ukrainian state*. Kyiv, 62-78; Kalakura, J. (2015). Collegiality of Ukraine as the concept of the modern historiography // *Historical memory*. 33, 116-125 (in Ukr.)
6. Lubovich, A. M. (2013). Directions of historiographical research and prospects of studying the phenomenon of Hetman Skoropadsky. *National and historical memory*. 7, 15-23 (in Ukr.)
7. Korolev, G. (2012). Academic discourse of the study of the history of Ukrainian revolution 1917–1921 years (the 90s, XX century – early XXI centuries). *Historiographical research in Ukraine: ZB. Sciences. Ave*. 22, 371-384 (in Ukr.)
8. Soldatenko, V. F. (1995). *Ukrainian idea. Historical sketch. The collective monograph is an Introduction. Historiographical notes. The origins of the Ukrainian idea. Instead of conclusions*. Kyiv: Naukova Dumka. Ukrainian revolution: the problems of studying the concept and assessment of historiography (1995). *Historical science on the threshold of XXI century. Materials of Ukrainian scientific conference*. Kharkov: Institute of history of Ukraine of NAS of Ukraine, KSU. Contribution of M. Hrushevsky in the concept of the Ukrainian revolution (1996). *Ukrainian historical journal*. 5, 3-28; Skrypnyk, N. A. (1997). *World and local etnoderevni opinion (in persommel)*. Institute of state and law. V. M. Koretsky of NAS of Ukraine. – Kyiv, Donetsk, 228-229;

- Skrypnyk, N. A. (1997). Ukrainian revolution days of the Central Rada: analysis of the experience of periodization. *Ukrainian historical journal*. 3, 3-26; Skrypnyk, N. A. (1997). Ukrainian revolution as a social phenomenon: the search for methodological foundations of the study. *Central Rada and the Ukrainian state-forming process. Materials of scientific conference*. Kyiv: Institute of history of Ukraine of NAS of Ukraine. 1, 20-30; Skrypnyk, N. A. (1997). Historiographical revisions of the leaders of the Ukrainian revolution in a modern state of the creative experience of 1917–1920. *Scientific notes of the Institute for national relations and political science of the NAS of Ukraine*. 3-5; Skrypnyk, N. A. (1998). Where the real roots of the contemporary Ukrainian state? (Attempt to evaluate the learning process of state building in the era of the revolution 1917–1920). *The 350th anniversary of the Ukrainian state of Bohdan Khmelnytsky: M-ly mezhdunar. Sciences. Conf*. 15–16 December. 1998. Kyiv, 17-24; Skrypnyk, N. A. (1998). Where the real roots of the contemporary Ukrainian state? (Attempt to evaluate the learning process of state building in the era of the revolution 1917–1920). *Ukraine: retrospect and prospect. ZB. Sciences. works*. Kyiv, 63-68; Skrypnyk, N. A. (1999). In search of the roots of modern Ukrainian statehood. *Ukraine, Ukrainians, Ukrainian studies in the twentieth century. the sources and documents. ZB. Sciences. works in 2 hours*. Kyiv. 1, 126-32; Skrypnyk, N. A. (1999). Entry. Previous discussions and warnings. Insights. *The Ukrainian revolution: the concept and historiography (1918–1920)*. Kyiv. 3-26, 405-418; Skrypnyk, N. A. (1999). Accession. Historiographical notes. *The Ukrainian revolution. Historical sketch*. Kyiv, 3-66.; Skrypnyk, N. A. (1999). As historiographical developments and current research problems of the history of the Ukrainian revolution. *Ukrainian historical journal*. 1, 68-85; 2, 27-48. (Attempts to assess some trends in the study of the state in the era of the revolution 1917–1920). The 350th anniversary of the Ukrainian state of Bohdan Khmelnytsky: m-ly between the bunks. Sciences. Conf. 15-16 December. Kyiv, 17-24; Skrypnyk, N. A. (1999). Where the real roots of the contemporary Ukrainian state? *Ukraine: retrospect and prospect*. – A collection. Kyiv, 62-67; Skrypnyk, N. A. (1999). In search of the roots of modern Ukrainian statehood. *Ukraine, ukan, studies of Ukrainian in the twentieth century. the sources and documents. ZB. scientific works in 2 hours*. Kyiv. 1, 26-32; Kuras, I. F. & Soldatenko, V. F. (1999). The Ukrainian revolution: the latest state of the historiographical development of the problem and current problems of research. *Scientific notes of the Institute for political and ethno-social research of the NAS of Ukraine*. 7, 4-21; Soldatenko, V. F. (1999). Obornicki process of 1918–1919 in the writings of the first historians of the. *Ukrainian conciliarism: idea, experience, problems*. Kyiv: Institute of political and ethnic studies of NAS of Ukraine, 129-143; Soldatenko, V. F. (1999). Where the real roots of the contemporary. Ukrainian state? (Attempts to assess some of the trends in the study of the process of state building in the era of the revolution 1917–1920). *Ukraine: retrospect and prospect. Collection*. Kyiv : Institute of political and ethnic studies of NAS of Ukraine, 62-67; Soldatenko, V. F. (1999). Ukrainian people's Republic: perspective selection. *Historiographical research in Ukraine. Collection*. Kyiv: Institute of history of Ukraine of NAS of Ukraine. 9, 285-293; Soldatenko, V. F. (1999). Ukrainian revolution: the phenomenon and researchers. *Memory of ages*. 3, 157-160; Soldatenko, V. F. (1999). The Ukrainian revolution: the concept and historiography (1918–1920). Kyiv : Search-publishing Association «the Book of memory of Ukraine», Education, 508 p., etc. (in Ukr.)
9. Soldatenko, V. F. (1997). *Ukrainian revolution: the concept and historiography*. Kyiv: Search-publishing Association «the Book of memory of Ukraine» Education. (in Ukr.)
10. Verstyuk, V. F. (2011). Preface. *Essays of history of Ukrainian revolution of 1917–1921 years. In two books*. Kyiv. (in Ukr.)
11. Mikhaylyuk, A. V. (2009). Concept of «Ukrainian revolution» : PRO ET CONTRA. *Humanitarian journal*, 3-4, 3-19 (in Ukr.)
12. Soldatenko, V. (2007) Latest trends and current issues in the historiography of the development processes of the revolutionary era of 1917–1920 in Ukraine. *Ukraine in the revolutionary process of the first decades of the twentieth century: collection*. K.yiv: Institute of ethnic studies poltechnic them. I. F. Kuras of the NAS of Ukraine. (in Ukr.)
13. Gritsak, J. (1997–1998). Ukrainian revolution, 1914–1923: New interpretation (1999). *Ukraina Moderna*, 2-3, 254-269. (in Ukr.)
14. Hat, V. P. (2003). *Won and lost independence historiographical essay of Ukrainian statehood, the day of national liberation competitions (1817–1921)*. Kyiv : Olan (in Ukr.)
15. Soldatenko, V. F. (2000). Ukrainian revolution of 1917: the main parameters of the social phenomenon and current problems of research. *Scientific notes of national pedagogical University. M. P. Dragomanov. Historical science*. Kyiv, 155-167; Kuras I. F. & Soldatenko, V. F. (2001) *Unification and regionalism in the construction of the Ukrainian state (1917–1920)*. Kyiv, 247; Soldatenko, V. F. (2002). *Military factor in the struggle for political power in Ukraine in 1917–1918*. Kyiv.; Soldatenko, V. F. (2003). Introduction to volume II. *Political history of Ukraine of the twentieth century*. In 6 T. T. 2. Revolution in Ukraine: political-state models and reality (1917-1920). Kyiv, 7-20.; Latest publication and research on the history of the Ukrainian revolution (2004). *Actual problems of domestic history of the twentieth century*. Scientific papers dedicated to the memory of academician of NAS of Ukraine Yuriy Yuryevich Kondufor. Kyiv, 1, 237-305; Soldatenko, V. F. & Savchuk, P. (2004). *(Galician army in the Dnieper Ukraine)*. Kyiv, 213; Soldatenko, V. F., (2005) Day of the Ukrainian revolution (1917–1920) in the modern historiography. *Gileya. Scientific Bulletin: Philosophy. History. Political science*, 87-151; 2, 68-103; 3, 50-72; His Directory (2006): observations on the history of. The Genesis. 1 (11),

- 32-44. His anti-Jewish pogroms in the UPR G. (2007): considerations about some of the historiographical trends. *Gileya: philosophy, history, political science: collection of scientific works* / national pedagogical University. M. Drahomanov, Ukrainian Academy of Sciences. Kyiv. 10, 4-18.; His (2008). Latest trends and current issues in the historiography of the development processes of the revolutionary era of 1917–1920 in Ukraine. *Ukrainian historical journal*. 1, 75-78; His Accession (2008). Short notes on the revolution, the conjuncture, and historiography. *Ukraine in the revolutionary days: the Historical essays-groncki*. – H., 7-84; His (2008). Theoretical justification for Ukrainian transformation projects Rossiiskogo centralized state to a Federal democratic Republic and the revolutionary practice of 1917–1922. *Gileya. Scientific Bulletin*. – ZB. Sciences. publications: History, political Science. Philosophy. Kyiv, 17, 4-25; His search for a new Pereyaslav: attempts to solve an old problem in a revolutionary period (1917–1920). (2008). *Ukraine and Ukrainians: the images presented, stereotypy. Russian and Ukrainians are in mutual communication and perception. SB. articles*. M., 134-153; His Arrival Skoropadsky to power: the mechanism of the coup and determinants of consolidation of the regime (2008). *Ukrainian historical journal*. 4, 5-12; His (2009). New approaches to the understanding of historical experience and lessons of the revolutionary era of 1917–1920 in Ukraine // Collection of scientific works Scientific-research Institute of Ukrainian studies / research Institute of Ukrainian studies. Kyiv, 25, 371-385; Its the same Phenomenon of the Ukrainian revolution (2009). *Russian history*. 1, 34-46; Soldatenko, V. F. & Lyubovich A. M. (2010). Revolutionary alternatives of 1917 and the Ukraine. Kyiv; His (2011). Project «Ukraine» 1917–1920 Figure. Kharkiv, 511; It is the (2011). Logic of knowledge, historical figures, key episodes. Kyiv, 568; Soldatenko, V. F. (2012). Influence of objective factors on the latest research into the history of the Ukrainian revolution. Proc. Sciences. papers «Recent trends in the study of actual problems of the revolutionary era (1917–1921)». Kyiv, Cherkasy, 80-105 etc. (in Ukr.)
16. Gotsulyak, V. V. (2012) *Methodological aspects of the history of Ukrainian revolution of 1917–1921 in modern historical and historiographic practice*. Collection of scientific papers «Modern trends in the study of actual problems of the revolutionary era (1917–1921)». Kyiv, Cherkasy (in Ukr.)
17. Verstyuk, V. & Skalsky, V. (2010) *Ukrainian revolution of 1917–1921 in politics the formation of national memory in 2007–2010*. Problems of studying the history of Ukrainian revolution of 1917–1921 years. Kyiv: Institute of history of Ukraine of NAS of Ukraine (in Ukr.)
18. Collection of scientific papers «Modern trends in the study of actual problems of the revolutionary era (1917–1921)» (2012). Kyiv, Cherkasy (in Ukr.)
19. Masnenko, V. (2012) *Conservative conception of history revolution 1917–1921 in Ukrainian historiography*. Collection of scientific papers «Modern trends in the study of actual problems of the revolutionary era (1917–1921)». Kyiv, Cherkasy (in Ukr.)
20. Soldatenko, V. F. (2012). *Influence of objective factors on the latest research the history of the Ukrainian revolution*. Kyiv, Cherkasy, 2012 (in Ukr.)
21. Reent, O. P. (2012). Introduction. *Influence of the First world war on the revolutionary events of 1917–1921 (contemporary issues study)*. Collection of scientific papers «Modern trends in the study of actual problems of the revolutionary era (1917–1921)». Kyiv, Cherkasy; His Ukrainian-Russian relations in the period of the Hetmanate; Century of Ukrainian historiography of the military revolutionary era 1914–1919 years in Galicia: classification; Kalakura, J. S. the image of the Hetmanate in recent historiography. Ibid, 69-77. (in Ukr.)
22. Smolij V. A. (2008) *Introductory remarks*. Hetmanate of Pavlo Skoropadsky: history, figures, control version. Seakr. Sciences. Conf. May 19-20, 2008 Collection. Kyiv : In-in the name Eleny Teligi (in Ukr.)
23. Bulgakov, Y. (2012) *Sources to the modern Ukrainian historiography of the life and work of P. Skoropadsky*. *Gileya*. 8. 169-173. (in Ukr.)
24. Soldatenko, V. (2012) *In the maelstrom of revolution and civil war (relevant aspects of the study of 1917–1920 in Ukraine) / V. F. Soldatenko. K. : the publishing house Parlamentskie* (in Ukr.)
25. *Essays on the history of Ukrainian revolution of 1917–1921* (2011), V. A. Smolij (Chairman), H. V. boriak, V. F. Verstyuk, S. Kulchytsky, V. M. Lytvyn, G. J. Pie, op presenter A., Rublev, A. S., V. F. Soldatenko, Y. I., Tereshchenko Ed.; count: A. D. Boiko, V. F. Verstyuk (control), V. I. Golovchenko, G. G. Efimenko, S. V. Kulchitsky, A. I. Lupandin, A. V. Mikhailov, T. S. Ostashko, V. I. Pavlyshyn, J. Pie, A. S. Rublev, Vladimir Skalsky, V. F. Soldatenko. National Academy of Sciences of Ukraine. The Institute of history of Ukraine. – KN. 1 / [VF Verstyuk (hands.) etc.]. Vol. 2. – Kyiv: LLC Publishing house «Naukova Dumka» NAS of Ukraine», 2012. – 464 p.; Soldatenko, V. F. (2008) *Ukraine in the revolutionary day: Historical essay chronicle* (2009): In 4 t.; T. I. the Year 1917. – Kharkiv, 560 p.; vol II. The 1918. – 411 p.; T. III. The 1919.; vol IV. The year 1920 (in Ukr.)
26. Program of international scientific-practical conference on March 3–4, 2017, «*Revolutionary upheaval of the early twentieth century. in Europe: geo-political, socio-cultural and anthropological measurements (on the occasion of 100-th anniversary of Ukrainian revolution of 1917–1921)*», Cherkassy (in Ukr.)

GOTSULYAK Victor Volodymirovich,
 Doctor of Science (history), professor of archeology and historical knowledge of special areas of Cherkasy National University. B. Khmelnytsky

MODERN INTERPRETATIONS OF THE HISTORIOGRAPHY OF THE UKRAINIAN REVOLUTION OF 1917–1921

Introduction. *Ukrainian revolution 1917–1921 is the most important, complex and dramatic period in Ukrainian history. This era, as the peak of the national liberation of the Ukrainian people devoted to a huge number of modern scientific production, which has been subjected to historiographical analysis. However, relevant, in our opinion, is the review of modern studies devoted to this revolutionary era in the context of the beginning of the history of historiographical thought.*

Purpose of paper is to make an overview of current research devoted to this revolutionary era in the context of the beginning of the history of historiographical thought.

Results. *The 100-year anniversary of the revolutionary competition of the Ukrainian people has generated increased interest among the scientific community. Evidence of this was the holding of a number of scientific forums and, in particular, on March 3–4, 2017 scientific-practical conference «a Revolutionary upheaval of the early twentieth century. in Europe: geo-political, socio-cultural and anthropological Variety» (on the occasion of 100-th anniversary of Ukrainian revolution of 1917–1921) (Cherkassy, 2017). Almost 150 participants have submitted their reports and presentations. Working sections «Revolution of the early twentieth century. In the history of Europe as a socio-cultural phenomenon. Revolution in historical memory»; «European history of the early twentieth century as an object of scientific research. The impact of European revolutions on the transformation of geopolitical space»; «the European national cultural and political projects in the context of the revolutionary changes of the early twentieth century»; «the Peasant European history in terms of social and political upheavals of the early twentieth century. Urban history of Europe in the early twentieth century». At the plenary session of great interest among other aroused in the audience reports of professors G. Pie «Ukrainian revolution 1917–1921. in centennial retrospect: lessons for modernity», A. Owl «Metamorfozi the concept of «revolution in the context of political and socio-cultural transformations at the turn of XX–XXI centuries», A. Lubowich «Concept of nation-building Ukrainian political parties of the revolutionary era of 1917–1921».*

Conclusion. *The Ukrainian revolution of 1917–1921 is the dominant interest in creative researchers, particularly the academic variety (individual or collective monographs, protected candidate and doctoral theses, brochures, biostorage publications, journal articles, academic literature, etc.). The published works of scientists, representatives of the new intellectual wave concentrated in Kyiv, Lviv, Kharkiv, Dnipro, Zaporizhia other University cities, in aggregate, of the statement of national consciousness and statehood. Their methodological guidance has stimulated the formation paradigm, which not only promoted the expansion of the subject field of the history and historiography of the Ukrainian revolution of 1917–1921, but the creation of a synthesis of research practices and the diversity of their numerical interpretations associated with the ideological, methodological, factual, socio-cultural, psychological and monolingistic components of the creative scientists, the resources available for the accumulation of the source base. However, the methodological innovations of great intelligent environments have to develop a pluralism and stimulate different visions of the national liberation struggle of the Ukrainian people in 1917–1921.*

Key words: *history, historiosophy, and historiography, conception, Ukrainian revolution 1917–1921, historiographical analysis, historiography, multivariate, integrated approach, methodological pluralism.*

Надійшла до редакції 01.05. 2017
 Затверджена до друку 10. 05. 2017